

Asia: VN/22377/2023

Lausuntopyyntö hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi yleisestä asumistuesta annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

LAUSUNNON KESKEINEN SISÄLTÖ

- SOSTE ei kannata esitettyjä leikkauksia asumistukeen.
- Ne lisäävät köyhyyttä ja toimeentulotuen tarvetta. Asumisen vaarantuminen on riski ihmisen koko elämähallinnalle.
- Sosiaaliturvaan tehtävien leikkausten kumuloituvia vaikutuksia tulisi arvioida ja luopua samoille ihmisille kohdistuvista kohtuuttomista leikkauksista.

SOSTE EI KANNATA ASUMISTUKEEN ESITETTYJÄ LEIKKAUKSIA

SOSTE ei kannata esitettyjä leikkauksia asumistuen tasoon. Esityksessä ehdotetaan asumistuen korvausprosentin laskemista 80 prosentista 70 prosenttiin. Leikkaus laskisi kaikkien etuudensaajien tukea. Lisäksi esitetään asumistuen perusomavastuun tuloharkinnan kiristämistä. Se vähentää tukea niillä etuuden saajilla, joilla on perusomavastuun ylittäviä tuloja, sekä tiputtaa osan nykyisistä tuen saajista kokonaan pois tuen piiristä.

Vaikutuksia lapsiperheille lievennetään pienentämällä aikuisten ja kasvattamalla lasten kerrointa perusomavastuun laskemisessa. On kannatettavaa, että lapsiperheiden perusomavastuuta lasketaan. On kuitenkin kohtuutonta, että yksinasuvien tilannetta heikennetään. Yksin asuviin kohdistuu jo muutenkin useita sosiaaliturvan leikkauksia. Esimerkiksi perustoimeentulotuessa huomioitavien asumismenojen kiristäminen osuu erityisesti yksin asuviin.

SOSTE ei kannata asumistuen ansiotulovähennyksestä luopumista. Leikkaus kohdistuu erityisesti pienituloisiin osa-aikatöitä tekeviin, jotka pystyvät työskentelemään vain pieniä määriä tai joille ei ole tarjolla kuin lyhyitä työkeikkoja. Leikkausta perustellaan kokoaikatyön vastaanottamisen kannusteiden parantamisella. Kaikilla työ- ja toimintakyky ei kuitenkaan mahdollista kokoaikaista työskentelyä tai lisätöitä ei löydy. Suojaosan poisto heikentää tilannetta esimerkiksi vammaisilla ihmisillä tai ns. tosiasiallisesti työkyvyttömällä työttömällä, jotka voivat tehdä toimintakykynsä rajoissa vain vähäisiä tuntimääriä tai joiden työkyky vaihtelee.

Suojaosa kannustaa ottamaan pieniäkin työpätkiä vastaan, mikä voi tulevaisuudessa johtaa parempiin työmahdollisuuksiin. Suojaosat auttavat myös siinä, että ihmiset eivät niin usein päädy viimesijaisen toimeentulotuen byrokraloukkuun.

Lisäksi esitetään, että Helsinki yhdistettäisiin samaan kuntaryhmään muun pääkaupunkiseudun kanssa. Tämä tarkoittaa, että huomioon otettavat enimmäisasumismenot laskevat Helsingissä. Helsingissä asumismenot ylittävät nytkin käytännössä kaikilla normin mukaiset vuokrat, joten linjaus on leikkaus kaikille helsinkiläisille tuensaajille ja siirtää heitä toimeentulotuen varaan. Tämä ei ole kannatettavaa.

Esityksessä ehdotetaan myös, että asumistuki omistusasuntoihin lakkautettaisiin. Tämä osuus todennäköisesti erityisesti pienipalkkaisiin omistusasujiin. Omistusasunnoissa asuvien osuus tuen saajista on pieni, joten saavutetut säästöt eivät tule olemaan suuria. Erityisesti tilanteissa, joissa tuen tarve on väliaikaista, ei ole kannattavaa pakottaa ihmisiä realisoimaan asuntoaan. Omistusasunnossa asumisen tukeminen voi myös olla halvempaa kuin vastaavan vuokra-asunnon. Esimerkiksi sairastumisen, avioeron tai hetkellisen työttömyyden vuoksi ei ole kohtuullista pakottaa ihmistä heti myymään omistusasuntoaan. Asumistukea tulisi olla mahdollista saada myös omistusasuntoon vähintään määräaikaisesti.

Erityisesti haja-asutusalueella omistusasuntoa ei aina pysty realisoimaan tai asunnon myynti vie kauan aikaa. Esimerkiksi nyt on huono suhdanne asunnon myynnille ja omiaan ei välttämättä saa takaisin. Pahimmassa tapauksessa asunnon myynnin jälkeen ihmiselle jäisi jäljelle asuntolainaa ja hän joutuisi lisäksi maksamaan vuokraa. Esityksen mukaista leikkausta ei voi tehdä nopealla aikataululla, vaan ihmisille on annettava riittävästi aikaa elämänsä järjestämiseen.

ASUMISTUEN LEIKKAUKSET HEIKENTÄVÄT PIENITULOISTEN TOIMEENTULOJA JA KASVATTAVAT TOIMEENTULOTUEN TARVETTA

Ehdotusten ei arvioida alentavan vuokria tai lisäävän kokonaistyöllisyyttä. Esityksellä tavoitellaan vain säästöjä. SOSTE pitää kohtuuttomana, että säästöjä haetaan leikkaamalla vain pienituloisimpien toimeentulosta.

Asumistuen merkitys pienituloisten asumisen turvaamisessa on merkittävä. Jos ihmisen asuminen vaarantuu, on se riski muulle elämänhallinnalle. Inhimillisen kärsimyksen lisäksi esimerkiksi ulosottojen ja häätöjen lisääntyminen tulee kalliiksi myös yhteiskunnalle. Perusturvan riittävyyden arvioinnissa on todettu jo nyt, että perusturvaetuudet yhdessä asumistuen kanssa eivät riitä kohtuulliseen minimikulutukseen.

Ehdotetut leikkaukset lisäävät ihmisten tarvetta turvautua pitkäaikaisesti viimesijaiseksi etuudeksi tarkoitettuun toimeentulotukeen. Se on kaikkein byrokraattisin etuus ja siihen liittyy suurimmat kannustinloukut. Tutkimus myös osoittaa, että perheiden siirtyminen toimeentulotuelle lisää esimerkiksi terveydenhuollon ja lastensuojelun kustannuksia.

Asumistuki on Helsingissä ja muissa suuremmissa kaupungeissa mahdollistanut sen, että pienipalkkaisilla työntekijöillä ja opiskelijoilla on ollut mahdollisuus asua siellä. Leikkauksilla voi olla vaikutuksia työn tarjontaan, kun pienipalkkaisissa ammateissa työskentelevät joutuvat muuttamaan halvemmille asuinalueille kauas työpaikoista.

Tutkijat ovat tuoneet esille huolta siitä, että lapset ja nuoret joutuvat maksumiehiksi, kun suomalaiset muuttavat entistä useammin työn perässä. Toistuvien muuttojen on osoitettu olevan yhteydessä lasten ja nuorten juurettomuuteen ja lukuisiin hyvinvoinnin ongelmiin.

Jos asumistuen roolia halutaan pienentää, tarvitaan toimia muilla politiikkasektoreilla. Asumistuen tarpeeseen vaikuttavat työllisyyden ja palkkojen kehitys, perusturvan riittävyys ja asumisen hinta. Pitkällä aikavälillä voidaan saada merkittäviäkin säästöjä, jos asunto- ja työvoimapolitiikalla onnistutaan vähentämään asumistuen tarvetta.

LEIKKAUSTEN KUMULOITUVAT VAIKUTUKSET HUOMIOITAVA JA LUOVUTTAVA KOHTUUTTOMISTA LEIKKAUKSISTA

Hallitusohjelmassa linjattujen sosiaaliturvaan kohdistuvien erilaisten leikkausten yhteisvaikutukset tulisi arvioida ja luopua samoille ihmisille kohdistuvista kohtuuttomista leikkauksista. Esitysten vaikutusten arviointi erikseen ei anna todellista kuvaa pienituloisten tilanteesta. Yksittäisten leikkausten kohdalla arvioidut vaikutukset voivat näyttää kohtuullisilta ja perustuslainmukaisilta. Kumuloituvat vaikutukset ovat kuitenkin pienituloisille ihmisille merkittäviä.

SOSTEn maanantaina 18.9. julkaisemien laskelmien perusteella sosiaaliturvaan kohdistuvien leikkausten ja indeksijäädysten kumuloituvat vaikutukset ihmisille ovat suuria ja tulevat lisäämään köyhyyttä. Laskelmat osoittavat, että ensi vuonna pienituloisten määrä tulee lisääntymään noin 40

000 henkilöllä, joista 12 700 on lapsia. Toimeentulotuen saajien määrä lisääntyy noin 47 000:lla. Esimerkiksi Helsingissä yksin asuvalla ansiosidonnaista työttömyysturvaa saavalla työttömällä reaalin pudotus tuloissa on 168 euroa kuukaudessa. Kaksilapsisella, ansiosidonnaista työttömyysturvaa saavalla työttömällä pariskunnalla, joista toinen tekee osa-aikatyötä, reaalitytulot tippuvat 433 euroa kuukaudessa. Yksin Helsingissä asuvalla pienipalkkaisella reaalitytulot pienenevät 204 eurolla kuussa.

Leikkaukset voivat aiheuttaa huolestuttavia seurauksia: vuokrien maksaminen vaarantuu, ruokamenoista selviytyminen vaikeutuu ja ihmisillä ei ole varaa tarvitsemaansa terveydenhuoltoon ja lääkkeisiin. Ulosotot voivat lisääntyä. Ulosottoon joutuminen on yksi suurimpia kannustinloukkuja. Sosiaalisten ongelmien yleistyminen lisää korjaavien palvelujen tarvetta ja kuluja pitkälle tulevaisuuteen.

PUUTTEELLINEN LAUSUNTOAIKA

Esityksen lausuntoaika on vain reilun viikon, mitä ei voi pitää mitenkään kohtuullisena. Lyhyt lausuntoaika ja kiireellinen valmistelu heikentävästi lainvalmistelun laatuun ja eri tahojen mahdollisuuteen lausua esityksestä. Tämä on huolestuttavaa, kun ollaan tekemässä muutoksia, joilla on merkittäviä vaikutuksia taloudellisesti haavoittuvassa asemassa oleviin ihmisiin.

Järvinen Anna
SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry